

התייצבו בתחתית ההר

שיחת הרב זלמן ברוך מלמד לפרשת במדבר

דרכים בחזקת סכנה • ממדבר מתנה • אורייתא וישראל חד • מים רבים לא
יוכלו • קדמה לתורה • דרך ארץ בין אדם לעצמו • זוכה לדברים הרבה •
לשמה – לשם מגמות התורה

דרכים בחזקת סכנה

השבת אנחנו מתחילים את ספר במדבר, ספר הדרך ממדבר סיני אל ארץ ישראל. מורינו ורבינו הרב צבי יהודה היה אומר על הספר הזה 'כל הדרכים בחזקת סכנה'. יש כל מיני עיכובים, הפרעות, משברים ונפילות, כך זה בדרך, אבל צריך ללכת. הולכים בדרך, ויש מטרה שצריכים להגיע אליה, ובדרך צריכים להתמודד בהתמודדויות שונות. מכל התמודדות נבנים. וכך היא הדרך של ישראל בדרכם במדבר אל ארץ ישראל.

ממדבר מתנה

התורה ניתנה לנו במדבר, ודרשו חז"ל (במדבר רבה יט, כו; ועוד) שלא במקרה היא ניתנה שם, אלא 'ממדבר מתנה'. אם אדם עושה את עצמו כמדבר - הוא מקבל את התורה במתנה. מה הכוונה שאדם יעשה את עצמו כמדבר - יש שני פירושים לזה בדברי חכמים. במקום אחד כתוב 'אם אדם עושה את עצמו הפקר כמדבר', ובמקום אחר כתוב 'אם אדם עושה את עצמו כמדבר שהכל דשים בו', כך זוכים לתורה.

הרב נתן רענן, חתנו של הרב קוק זצ"ל, מסביר ששני הפירושים הללו הם שתי דרכים שבהם אדם יכול לזכות בתורה. דרך אחת של לעשות את עצמו כהפקר, ודרך שניה של לעשות את עצמו כמדבר שהכל דשים בו.

ישנה חקירה עיונית, האם הפקר הוא דבר שלא שייך לאף אחד, או שהוא שייך לכל העולם. מי שמקלקל פירות בשמיטה, הפירות הם הפקר, אז הוא מפסיד את הרבים. זאת אומרת שפירות השביעית שייכים לכולם, ומי שמזיק ומקלקל אותם - מזיק לרבים. מצד שני, ההפקר לא שייך לאף אחד, הרי כל אחד יכול לקחת אותו. אלו שני צדדים של התבוננות בהפקר. הרב זצ"ל דן בזה, הוא מכריע שההפקר שייך לכל העולם כולו, על פי ראייה ממסכת תרומות. הרב צבי יהודה מביא את הדברים בהערותיו לספר 'דעת כהן', והוא מוסיף ראייה ממשנה במסכת בבא קמא (דף ט: -) שנכסים שחייבים על נזקיהם הם דווקא 'נכסים המיוחדים' לאדם מסוים, הגמרא מפרשת שכוונת הביטוי הזה של המשנה לאפוקי נכסי הפקר. זאת אומרת שההפקר זה 'מיוחד', בין אם זה מיוחד לאדם אחד, או לשניים, או לקבוצה. מדייק הרב צבי יהודה מכך שהמשנה לא הגדירה את ההפקר מהפקר בתור 'נכסים שיש להם בעלים' שכנראה הבינה המשנה שגם להפקר יש בעלים, אלא שהוא שייך לכולם. הנכסים המיוחדים זו הגדרה מדויקת לציין את ההפקר מהפקר, משום שהבעלים שלהם הם אנשים מסויימים.

נחזור להסברו של הרב רענן. אמרנו שיש שתי דרכים שתלמיד חכם זוכה בהן לתורה. דרך של הפקר, ודרך של 'הכל דשים בו'. תלמיד חכם שמוסר את עצמו לציבור, להרבצת תורה, עוסק כל הזמן בהשפעה לרבים - לכאורה הוא מוותר על ההתפתחות האישית שלו. זה פוגע בהתעלות הרוחנית שלו. זו הבחינה של מדבר 'שהכל דשים בו'. כל אחד בא ושואל, כל אחד מבקש הדרכה, כולם דשים בו, בתלמיד חכם כזה, ואין לו את הזמן הפנוי להתעלות רוחנית. על זה התורה אומרת, 'מְמַדְבֵּר מִתְּנָה'. אל תדאג, אם תעשה את עצמך כמדבר שהכל דשים בו, תקבל את ההתפתחות האישית שלך כמתנה מה'. תהיה לך סייעתא דשמיא, היות שמסרת את עצמך לרבים.

בדומה לזה אמרו חכמים, שהחסידים הראשונים היו משקיעים בתפילתם תשע שעות ביום: שעה אחת היו שוהים לפני התפילה, שעה אחת אחרי התפילה, ובאמצע מתפללים שעה. שלש פעמים ביום היו עושים כך. שואלת הגמרא, אם כך מתי תורתם נעשית - עונה הגמרא בתלמוד בבלי (ברכות לב: -) 'מתוך שחכמים הם, תורתם משתמרת'. לעומת זאת בירושלמי (ה, ב) כתוב 'על ידי שהיו חסידים - היתה ברכה ניתנת בתורתן, וברכה

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 3

נתנת במלאכתך. אתה לא משקיע באופן ישיר בכל הכוח שלך בתורה, אבל אתה מתפתח. כך גם בתלמידי חכמים שמוסרים את עצמם לציבור, מפקירים את עצמם להרבצת התורה - ממדבר מתנה. זו דרך אחת של תלמידי חכמים.

אך יש תלמידי חכמים שמתרכזים בהתעלות פנימית, הם מנותקים מאחרים, הם לא עוסקים בהשפעה על אחרים. כל כולם מרוכזים בהתמלאת הפנימית שלהם. זו בחינה של הפקר, הם לא שייכים לאף אחד, כהפקר שאין לו בעלים. לפי ההסבר של הרב רענן הפקר אינו שייך לכולם, אלא אין לו בעלים. אדם שעושה את עצמו הפקר כמדבר, אצלו תגיע יכולת ההשפעה על אחרים במתנה. גם אם הוא לא עוסק בזה, תינתן לו במתנה יכולת של השפעה חיובית על עם ישראל.

אורייתא וישראל חד הם

למה מי שמשקיע בציבור זוכה לתורה, ומי שמשקיע בתורה זוכה להשפעה - משום ששני הצדדים הללו הם מהווים את השלמות של תלמיד חכם. תלמיד חכם הוא אדם שמתעלה מעלה מעלה במעלות התורה, והוא גם מרביץ תורה לרבים.

הפסוק שפותח את פרשת מתן תורה הוא: 'וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַת הָהָר' (שמות יט, ב). כדי לקבל את התורה אדם צריך 'לנסוע מרפידים', שזהו מקום שבו ישראל נתאוות - להתרחק מכל המשיכות החומריות, דבר שני 'לבוא למדבר סיני', כלומר לבטל את עצמו בענווה כמו שדיברנו, להפקיר את עצמו, והדבר והשלישי הוא להתאחד 'וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַת הָהָר'. ודרשו חכמים: כאיש אחד בלב אחד (פסיקתא זוטרתא שמות יט, ב). התורה ניתנה לכלל ישראל, ולכל אחד בתור חלק מהכלל. אדם שרוצה לקבל תורה, מוכרח להיות מחובר אל הכלל כולו, בצד הפנימי שלו, אל הנשמה הפנימית שקיימת בכל אדם מישראל. לכן לא ייתכן שאדם יזכה לתורה ללא חיבור אל עם ישראל, ואם הוא באמת מפקיר את עצמו אל התורה, לא בשביל עצמו אלא בשביל התורה - אז תינתן לו במתנה הזכות להשפיע על כלל ישראל, כי התורה מחוברת עם הכלל.

כל אדם מקבל את התורה כחלק מן הכלל, כל יחיד ויחיד הוא חלק מהכלל. ככל שאדם יותר מחובר אל הכלל, כך קבלת התורה שלו היא יותר שלמה. זה גם ההסבר לסוג השני של תלמידי החכמים, אלו שמשקיעים את עצמם בהשפעה על כלל ישראל, וזוכים ממילא לתורה. אמנם החיבור אל עם ישראל צריך להיות פנימי, עמוק. להיות מחובר לכל

ישראל. גם אם יש אנשים שיש בהם צדדים פחות חיוביים, אנחנו יודעים שאנחנו מתחברים אל הצד החיובי, אל הנשמה, לשורש הפנימי של כל כלל ישראל, כי הצדדים החיוביים הם משותפים, הם מאוחדים. הנשמות הן מאוחדות, ומתוך החיבור הזה אדם זוכה לתורה במתנה. 'ממִּדְבַּר מִתְנָה'.

מים רבים לא יוכלו

ההפטרה שלנו היתה מתוך ספר הושע, ובסופה נאמר הפסוק: 'וְהָיָה, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם 'לֹא עָמִי אַתֶּם', יֹאמַר לָהֶם 'בְּנֵי אֵל חַי'. יש מדרש נפלא על הפסוק הזה:

הדא הוא דכתיב: (שיר השירים ח, ז) 'מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה... אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֵהָבָה - בּוֹז זְבוּזוֹ לוֹ'. אמר רבי שמואל בר נחמן: בשתי אהבות הכתוב הזה מדבר. ראשון מדבר באהבתו של ישראל, שאם יתכנסו כל אומות העולם ליטול את האהבה שבינו לבין ישראל - אינן יכולין, שנאמר 'מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה'. אין 'מִים רַבִּים' אלא אומות העולם, שנאמר: (ישעיה יז, יב) 'הוֹי הַמּוֹן עַמִּים רַבִּים'. 'וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ' - אלו הם המלכים והשרים שלהם, כמו שנאמר: (ישעיהו ח, ז) 'וְלֹכֵן הִנֵּה אֲדַנִּי מַעֲלָה עֲלֵיהֶם אֶת מֵי הַנְּהָר הָעֲצוּמִים וְהָרַבִּים, וְסוּפוּ מִדְּבַר בְּאֵהְבֹתוֹ שֶׁל תּוֹרָה. שֶׁאִם מִתְכַּנְּסִין כָּל אֲוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים: אֲנוּ מוֹכְרִים כָּל מְמוֹנֵינוּ וְעוֹשִׂים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוּוֹת! אֲמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲפִילוֹ אַתֶּם מוֹכְרִים אֶת מְמוֹנֵיכֶם לְקַנּוֹת אֶת הַתּוֹרָה, בְּזִיוֹן הוּא עֲלֵיכֶם. 'אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֵהָבָה - בּוֹז זְבוּזוֹ לוֹ'. באיזו אהבה? באהבתו של תורה. שנאמר: (תהלים קיט, ז) 'מָה אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ'. אמרו לו: למה אין את מקבלנו? אמר להם: שאתם חוטאים. אמרו לו: ישראל אינם חוטאים?! אמר ר' ברכיה: מה כתיב אחריו (ש"ה ש"ש, ח) 'אֲחוֹת לָנוּ קִטְנָה' וגו'. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כשם שהתינוקות הזו כשהיא קטנה והיא חוטאת על אבותיה אין אבותיה מתרעמין עליה, למה - שהיא קטנה; כך הם ישראל. כשהם חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מעלה עליהם. תדע לך שהוא כן, שכן בימי הושע הכעיסו להקב"ה. התחיל הקדוש ברוך הוא מייראן 'כִּי בְּנֵי זְנוּנִים הִמָּה', 'כִּי הִיא לֹא אֲשַׁתִּי וְגו', 'קָרָא שְׁמוֹ לֹא עָמִי כִּי אַתֶּם לֹא עָמִי'. ועל שהוציא מפיו לשעה, ולא עשה אלא בשביל להחזירן למוטב, לא יכול לסבול אפילו שעה אחת. אלא עד שהיה במקומו חזר

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 5

בו ואמר 'והיה במקום אשר יאמר לכם לא עמי אתם יאמר בני אל חי'. (הושע א, ט; ב, ד-ו)

אהבתו של הקב"ה לישראל עצומה. לא האומות ולא השרים שלהם יוכלו לנתק את הקשר, ולכבות את האהבה שיש בין ישראל לבין ריבונו של עולם. ואפילו בשעות שעם ישראל הידרדר וחטא, הקב"ה אוהב את ישראל. הוא לא יכול לסבול את הצורך לכעוס עליהם, והוא מיד מנחם אותם.

הסיבה לכך היא שהקשר בין ישראל לריבונו של עולם הוא קשר סגולי, פנימי, והחטאים של עם ישראל הם חטאים לא עצמיים, הם חיצוניים, כמו בגדים שהתלכלכו ואפשר לפשוט אותם ולהחליף אותם. הם לא עצם מעצמם, אלא לכלוך חיצוני. אבל אצל האומות, החטאים נובעים מעצמיותם ממהותם, מחיסרון כלשהו שקיים בעומק שלהם. החיסרון הזה עמוק, ולכן הם לא יכולים לתקן אותו. הם לא יכולים לקבל על עצמם תורה ומצוות, כי יש להם משהו מהותי שמעכב את היכולת שלהם להתעלות הרוחנית הזו, לעומתם הקשר של עם ישראל וריבונו של עולם הוא קשר סגולי, 'וְהֵייתֶם לִי סֻגָּה מִכָּל הָעַמִּים' (שמות יט, ה), זהו קשר עצמי, פנימי ונצחי.

קדמה לתורה

נהגו ללמוד בפרקי אבות מפסח ועד שבועות, וגם אחר כך במשך שבתות הקיץ. במסכת אבות יש חמישה פרקים של משניות שעוסקים במידות, ופרק שישי שהוא ברייתא. המהר"ל אומר שחמשת הפרקים של המשניות הם כנגד חמישה חומשי תורה. הם פרקים של מידות, משום שדרך ארץ קדמה לתורה. אחרי חמשת הפרקים של המידות, ישנו פרק אחרון שפותח במילים 'שנו חכמים בלשון המשנה', הוא לא ממש משנה, וזה פרק 'קניין תורה', אותו אנחנו לומדים בשבת האחרונה של ימי הספירה, לקראת חג מתן תורה.

מהי דרך ארץ שקדמה לתורה - דרך ארץ זה מידות טובות, ודרך ארץ בלשון חז"ל זה גם מלאכה. 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון'. דרך ארץ זו גם התנהגות נכונה של האדם בינו לבין עצמו, נימוסים טובים ונכונים. אני רוצה להביא בעניין הזה מדרש (ויקרא רבה ט, ג) על הפסוק 'וְשָׂם דָּרֶךְ אֲרָצוֹ בְיַשֵּׁעַ אֱלֹהִים' (תהלים נ, כג):

אמר רבי ינאי: 'ושם' כתיב, דשיים אורחיה - סגי שוי. מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך, וראה אדם אחד שהיה משופע ביותר.

רבי ינאי דורש את הפסוק מלשון שומה, בדיקה. זו מעלה למי שבוחן את דרכיו ומתקן אותן. מתי דרש ר' ינאי את הפסוק - מספר לנו המדרש שרבי ינאי הלך בדרך וראה אדם שנראה מרשים שרואים על הפנים שלו שהוא אדם טוב.

אמר לו ר' ינאי: משגח רבי מתקבלא גבן? (רוצה להתארח אצלי?) אמר לו: אין (כן). הכניסו לביתו, האכילו והשקהו. בדקו במקרא - ולא מצאו, במשנה - ולא מצאו, באגדה - ולא מצאו, בתלמוד - ולא מצאו.

רצה ר' ינאי ללמוד דבר מן האורח החשוב, שאל אותו על פסוקים מן המקרא ומחז"ל ולא ידע. התפלא ר' ינאי, כיצד ייתכן שאדם שנראה כל כך טוב לא יודע שום דבר? אמר לו: קח כוס וברך. אמר לו: יברך ינאי בביתו.

גם לברך האורח לא יודע. ר' ינאי היה כל כך מאוכזב מהאורח שהוא הזמין.

אמר לו ר' ינאי: לחזור אחרי אתה יכול? ענה האורח: כן. אמר לו ר' ינאי: אמור: אכל כלב את פתו של ינאי.

אדם שלא למד כלום הוא כמו כלב, חבל שהוא אכל מהלחם שלי.

קם האורח, ותפס את ר' ינאי. אמר לו: הרי יש לי ירושה אצלך, למה אתה מונע אותה ממני?! שאל אותו ר' ינאי: על איזו ירושה אתה מדבר? אמר לו: פעם הייתי הולך בדרך על יד מקום שמלמדים בו תינוקות של בית רבן, ושמעתי אותם אומרים 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב' (דברים לג, ד). הם לא אמרו 'קהלת ינאי'! כל אחד שיש לו תורה, צריך ללמד אותה, להוריש אותה לכל קהילת יעקב. כולם יורשים אותה, לא רק ר' ינאי! ר' ינאי שמע את הדברים, וקיבל. הוא ביקש מן האורח: ספר לי מה יש בך, למה המראה שלך גרם לי לרצות כל כך להזמין אותך אלי? ענה לו האורח: מעולם, כששמעתי לשון הרע על מישהו, לא העברתי את זה הלאה. וכשראיתי אנשים שרבים ביניהם - תמיד השתדלתי לעשות שלום. שמע זאת רבי ינאי, אמר: יש לך הנהגות כאלה של דרך ארץ ולך קראתי כלב? אני מצטער מאוד שכיניתי אותך בשם כזה. קרא רבי ינאי על האורח שלו את הפסוק, 'ושם דרך', מי שבוחן את דרכיו - זה שווה הרבה.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 7

אמר ר' ישמעאל בר רב נחמן: כ"ו דורות קדמה דרך ארץ לתורה. הדא הוא דכתיב: 'לשמור את דרך עץ החיים'. 'דרך' - זה דרך ארץ, ואחר כך 'עץ החיים' - זה התורה.

דרך ארץ קדמה לתורה, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. התורה היא התוכן הרוחני והנשמתי של האדם, אבל האדם צריך להיות שלם בכל הצדדים. גם בהנהגות נכונות, ובמידות טובות, ובמעשים נכונים.

דרך ארץ בין אדם לעצמו

דרך ארץ זה לא רק מידות, אלא גם הנהגות שאינן שייכות למידות, כמו לבוש נקי ומסודר. לא רק בין אדם לחברו, אלא גם אדם עם עצמו למשל שהולך עם בגד מלוכלך. ואם ממש לא נעים להיות בקרבתו, אז זה בנוסף גם בעיה של בין אדם לחברו. התורה מחנכת אותנו לדרך ארץ גם כלפי עצמנו, גם כאשר האדם לא בסביבה עם אנשים אחרים.

אפשר לראות את זה בהלכות צניעות. בזמן הגמרא, מי שהיה צריך להתפנות היה הולך לשדה. לא היה כמו היום מקום מסודר, ולכן מדריכה התורה את האדם שילך למקום צנוע, שלא יראו אותו. אבל למרות שהוא התרחק וכעת הוא נמצא לבדו, אסור לו לגלות מגופו יותר ממה שצריך, כי צריך להיות צנוע מאוד בהנהגתו. עוד אומרים חכמים, שגם בלילה כשאף אחד לא רואה, צריך לנהוג בצניעות. מפני שהצניעות היא לא רק כלפי אחרים אלא גם כלפי עצמו, דרך ארץ היא שלמות של התנהגות.

הרמב"ם במשנה תורה, מביא מיד אחרי הלכות יסודי התורה את הלכות דעות. בהלכות דעות יש הדרכה רבה לאדם איך להתנהג בצורה נכונה, במידות טובות, בהנהגות טובות בין אדם לחברו ובין אדם לעצמו. ההדרכה הזו היא על פי מסכת אבות, וגם על פי מסכת דרך ארץ. יש מסכת דרך ארץ רבה ויש מסכת דרך ארץ זוטא, ויש גם מסכת אבות של רבי נתן. כל אלו אוספים של הדרכות בענייני דעות ודרך ארץ.

אומר הרמב"ם בהלכות דעות, על תלמיד חכם:

לא יהיה גרגרן, אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו. ולא יאכל ממנו אכילה גסה, ולא יהיה רודף למלאות את בטנו. כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא

יאכלנו אלא בביתו על שולחנו, ולא יאכל בחנות ולא בשוק... כדי שלא יתגנה בפני הבריות.

כל אדם צריך להשתדל לנהוג כך, ובני הישיבה ודאי צריכים להתנהג כך. מי שאוכל בשוק לא נוהג בדרך ארץ, ויש דעות שהוא אפילו פסול לעדות, כי אם הוא מזלזל בעצמו אולי אין מספיק ערך למילים שלו, כי הוא אדם מזלזל. הוא לא מדבר על מקומות שיש מנהג שטועמים משהו בקיוסק, זה לא משנה מהמנהג, אבל אדם צריך להימנע מלאכול בצורה שאינה מכובדת.

הלכה נוספת שמביא הרמב"ם שמופיעה גם במסכת דרך ארץ:

תלמיד חכם מכלכל דבריו במשפט, אוכל ושותה וזן את בני ביתו כפי ממונו והצלחתו. מי שיש לו מעט - אל יבזז, אל יוציא הוצאות יותר מכפי יכולתו.

תלמיד חכם צריך להיות אדם שמנהל את החיים בצורה נכונה. גם בהנהגת החיים, גם בצניעות וגם בסדר.

משאן ומתנן של תלמידי חכמים באמונה. לא ילך בקומה זקופה. מלבוש תלמידי חכמים נאה ונקי, שלא ימצא בבגדו כתם או שמנונית, ולא ילבש מלבוש מלכים כגון בגדי זהב.

רק על גבי השלמות הזו של הנימוס והמידות באה הקומה השניה, קומת התורה. אדם שאין לו דרך ארץ, קומת התורה שלו לא נבנית בשלמות.

אם אין דרך ארץ אין תורה ואם אין תורה אין דרך ארץ. יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון.

כשאדם מתאמץ לעלות ולהתקדם, ממילא הוא מתרחק מהעוונות. אדם שנמצא במגמה של עלייה, ממילא מתרחק מהירידות. העלייה הזו צריכה להיות בכל המובנים: לא רק במובן הרוחני, אלא גם במובן המעשי. יש לאדם יצר של ערווה, ויצר של עבודה זרה. יצרים רוחניים יותר, ויצרים גשמיים יותר. כשהוא משפר את הרצון שלו בצד הבסיסי יותר, החיצוני והגשמי – אז הוא מרחיק מעצמו את היצר המגושם של הערווה, וכאשר הוא עוסק בתורה ומתעלה בתורה, הוא מתקן את הקומה הרוחנית שלו, אז הוא דוחה מעצמו את היצר הרוחני שמרחיק אותו מריבונו של עולם.

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע • 9

לפעמים ההתעסקות בענייני דרך ארץ נראית מיותרת מזולזלת, זה לא נתפס כדבר חשוב. מה זה משנה איך אני נראה, או איך אני מתנהג, הכי חשוב שאלמד, הכי חשוב שאשקוד ואעלה במעלות התורה, וכל הדברים המעשיים האלה, האם יש להם חשיבות?! חז"ל מלמדים אותנו שדרך ארץ קדמה לתורה. ואדם צריך לשפר את עצמו ולהיות שלם בכל המובנים, גם בדרך ארץ וגם בתורה.

זוכה לדברים הרבה

וכפי שהזכרנו בשם המהר"ל, אחרי פרקי המידות מגיע פרק קניין תורה. תחילתו של פרק קניין תורה (אבות ו, א):

ר' מאיר אומר: כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, ונעשה רע, אהוב, אוהב את המקום אוהב את הבריות, משמח את המקום, ומשמח את הבריות ומלבשתו אהבה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק וחסיד, ישר ונאמן.

כל הלומד תורה לשמה זוכה בעצם להכול, כי התורה היא המקור של כל דבר שקיים בעולם. הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם. לכן, אם אדם לומד תורה שלא לשמה, בשביל שהוא יהיה רב, או בשביל פרנסה או כבוד - התורה לא יכולה לרומם אותו, כי הוא מוריד את התורה אליו במקום להעלות את עצמו למעלת התורה. לעסוק בתורה שלא לשמה זה דבר מאוד חמור, זה כמו שאדם ייקח קלף של ספר תורה ויעטוף בזה מתנה לחבר. אם אדם לומד את התורה בשביל מטרה אחרת, למטרה של שימוש אישי, למטרה מגושמת - זו תורה שלא לשמה. אך אם אדם מתחבר אל התורה, ולא מושך את התורה אליו, אז הוא מתרומם למעלה העליונה של התורה. לעסוק בתורה לשמה פירושו של דבר - לשם הופעת התורה, לשם הופעת דבר ה', כי זהו עניינה של התורה.

ריבונו של עולם רצה שחכמתו תתגלה בעולם, שהתורה תופיע בעולם, והכוונה הנכונה בלימוד התורה היא שאני עושה את רצונו להמשיך את אורה של התורה. ללמוד תורה בשביל שהתורה תתגלה. ואצל כל אדם בעולם התורה מתגלה באופן אחר, הוא מבין אותה אחרת, הוא פוגש צדדים מיוחדים בתורה. לכן כאשר התורה נלמדת על ידי אנשים שונים שלומדים תורה, כל אחד ואחד מהם גורם להופעת התורה, מרחיב את הופעת התורה, באופן שהוא תופס ומבין אותה. זהו הלומד לשמה, בשביל התורה וגילויה, לא בשביל עצמו.

אדם שלומד את התורה לשמה, הוא מבטל את עצמו כלפי התורה, וכיוון שהתורה היא המקור של כל המציאות, הרוחנית והגשמית - היא מקיימת את העולם, כמו שנאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה - חוקות שמים וארץ לא שמת'. אז אדם שמבטל את עצמו אל התורה כמובן זוכה לכל טוב, למידות טובות ולמעשים טובים, כמו שאומר ר' מאיר במשנה בפרקי אבות.

לשמה – לשם מגמות התורה

אנשים שואלים: אז למה אנחנו לא רואים את כל זה? התשובה היא שמי שבאמת לומד תורה לשמה – רואים עליו את הברכה הזו. אדם שזכה להתעלות למדרגה של תורה לשמה, הוא נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, נותנים לו מלכות וממשלה וחקיקור דין, נהנים ממנו עצה ותושייה, מכיוון שהוא התבטל אל התורה הוא עלה אל מדרגת התורה.

יש מדרגות בלימוד תורה לשמה. לפעמים אדם רוצה ללמוד לשמה, ועדיין לא הצליח להגיע למדרגה השלמה. צריך להגדיל את אחוזה ה'לשמה', יותר ויותר. כתוב 'לעולם ילמד אדם שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה'. להתחיל בלימוד לשמה זה לא כל כך קל, ולכן ילמד אדם אפילו שלא לשמה, במגמה ש'מתוך שלא לשמה בא לשמה', המגמה היא להגיע ללימוד לשמה. אם חס וחלילה אדם עוסק בתורה ללא תיקון מידות, לומד שלא לשמה, לא רק שהתורה לא תרומם אותו אלא היא נעשית לו סם המוות. זה ממש מסוכן, הוא מתקלקל ויכול להתדרדר דווקא בגלל שהוא לקח את הכוח הרוחני של התורה, שהוא כוח מאוד עוצמתי, והשתמש בו לכוונות הלא טובות שלו. כמובן, גם בלימוד תורה שלא לשמה יש מדרגות. אם אדם ילמד בשביל שכל מה שכתוב במשנה יתקיים בו, בשביל שהתורה "תהיה מלבשת אותי ענווה ויראה וכו'" - זה כבר לא כל כך לשמה.

אנחנו עכשיו מגיעים ליום מתן תורה, ואנחנו צריכים להתחדש בנושא הזה, בעניין הכוונה בלימוד התורה לשם התורה, לשם שמיים, לשם הופעת דבר ה' בעולם. עניינה של התורה הוא להתגלות בהשגה שלנו, בהבנה, בכל כוחות החיים של האדם. וכמובן, עניינה של התורה הוא להתגלות גם במעשה ובפועל. אדם שלומד תורה כדי שהיא תופיע בכל מדרגותיה, לומד על מנת ללמוד וללמד לשמור ולעשות – זהו לימוד לשמה. ואם

שיחת הרב זלמן מלמד לפרשת השבוע ♦ 11

אדם לומד תורה בשביל שכלל ישראל יתרומם, מתוך הבנה שישראל ואורייתא חד הוא, מתוך רצון ושאיפה שכנסת ישראל תתרומם – זה לשמה, כי זו מגמת התורה.

זאת אומרת שלימוד תורה לשמה זה לא רק לשם הרחבת לימוד התורה, אלא לשם מגמת התורה. מגמת התורה רחבה יותר מלימוד בלבד, ואם אדם מתאים את עצמו אל המגמה הזו, זהו לימוד לשמה. לכן אדם שלומד רק על מנת לעשות, ולא על מנת ללמד, הוא מקטין את מגמתה של התורה. הרי עניינה של התורה הוא להופיע גם במוח ובצד הרוחני, לא רק בקיום המעשי. ברור שכוונה כזו היא לא מדרגה של 'לא לשמה', אבל היא גם לא כוונה שלמה של 'לשמה'. גם ההפך, אדם שלומד רק על מנת ללמד, אבל לא על מנת לעשות – גם זה לא מספיק טוב. צריך ללמוד תורה בשביל כל המדרגות שבתורה, ללמוד על מנת ללמוד, ללמד, לשמור ולעשות. התורה צריכה להופיע בכל העולם, לא רק בך, ולכן אתה צריך גם ללמד. והתורה צריכה להופיע בעולם בפועל, ולכן מוכרחים לשמור ולעשות, כדי שהתורה לא תישאר רק בתור לימוד. זהו לימוד מושלם של תורה לשמה. אדם שלומד לשמה באופן הזה - מובטח לו על ידי רבי מאיר שהוא זוכה לדברים הרבה.

אצל ר' מאיר עצמו הדברים הללו התקיימו. הוא היה כמעין המתגבר, והיו נהנים ממנו עצה ותושייה. היתה לו גם השפעה עצומה, וזה נקרא 'נותנים לו מלכות וממשלה'. גם תלמיד חכם גדול שכולם רוצים לשמוע בקולו זה סוג של מלכות וממשלה, גם אם אין לו תפקיד רשמי שמחייב את כולם לשמוע בקולו. עצם היותו תלמיד חכם אמיתי וגדול, גורם לכך שכל מי שמחפש אמת פונה אליו ומקבל ממנו הדרכה, וברגע שהוא מחווה דעה באיזה תחום - שומעים לו. זו הממשלה הכי אמיתית, היא לא חיצונית, היא לא נקבעת לפי בחירות. חכמים לא מתכוונים לומר שהלומד תורה לשמה יהיה ראש הממשלה, אלא שהשפעתו פועלת בעולם מתוך התורה שבו. הוא נעשה תורה, והתורה היא זו שפועלת, היא המקור של כל המציאות, והיא פועלת דרכו, לפי מדרגת הלימוד לשמה שלו.

נשתדל בחג מתן תורה לתקן את ההליכה שלנו בדרך ארץ, וגם לתקן את השקידה בלימוד התורה לשמה. ומתוך הכוחות הגדולים של החג נמשיך ונעלה בעזרת ה' הלאה. אם ננהג בהנהגה הזו של 'תלמוד תורה עם דרך ארץ', אין ספק ששלמות ההופעה הזו תגרום את כל התוצאות הנפלאות שאנחנו שואפים אליהן, ותתפשט אורה של תורה מתוכנו אל סביבתנו ואל כל מרחבי ישראל, בעזרת ה'

לדף המיוחד לפרשת במדבר:

השיחה נמסרה בשנת התשס"ז

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11

